



## نگاهی به نشریات طنز و فکاهی سال اول پیروزی انقلاب اسلامی (۳)

## بهلول باید گردد!

بهباد توفیق فر  
پژوهشگر

در دوشماره گذشته عرض شد که بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به مرور زمان، واژه «طنز» مورد توجه نشریات انتقادی و فکاهی قرار گرفت. گرچه در همان سال ابتدایی (۱۳۵۸) این نشریات و جراید، روش خود را همان فکاهی-انتقادی اعلام می‌کردند. اینگونه در فاصله کوتاهی بین ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ تا مهرماه ۱۳۵۸ حدود سی نشریه جدید به همین شیوه، یعنی فکاهی و انتقادی در ایران منتشر شد. اولین شماره «بهلول» در روز سه شنبه ۲۹ اسفند ۱۳۵۷ منتشر شد. گرچه «هادی خرسندی» از بیستم اسفند، در روزنامه کیهان ستون طنزی تاسیس کرده بود اما به صورت مستقل می‌توان بهلول را اولین نشریه طنز پس از پیروزی انقلاب اسلامی دانست. بهلول با دولت موقت و خصوصاً با شخص مهدی بازرگان بسیار با احتیاط و محافظه‌کارانه برخورد می‌کرد و تلاش داشت خیلی به وی و دولت موقتش نزدیک نشود. در صورتی هم که از نقد ناگزیر بود، یا می‌خواست بی‌طرفی خود را نشان دهد، بسیار آهسته و کمرنگ و غیرمستقیم نقد می‌کرد و در عین حال، پرچم سفید را پیشاپیش تکان می‌داد. در ستون «یادداشت»، که معمولاً با امضای «بهلول زاده» نوشته می‌شد و به نوعی سرمقاله محسوب می‌گردید، می‌خوانیم:

«گفت: یعنی تو فکر می‌کنی چیزهایی که می‌نویسی در جهت خواسته‌های مردمه؟»

گفتم: همش که نمیشه ناله و شکایت و دردودل کرد. ما لطیفه می‌نویسیم برای شاد شدن. با آدمهای معروف مملکت شوخی می‌کنم. برای نزدیکتر شدن و دوستی (که بتونیم حرفهای جدی‌تر رو راحت‌تر بنویسیم) مطالبی می‌نویسیم برای سرگرمی. انتقاد می‌کنیم تا توجه مسئولان به بعضی از مسائل جلب بشه و شوخی هم زیاد داریم. ما فقط با کسانی شوخی می‌کنیم که فکر می‌کنیم ارزش شوخی کردن رو دارن. بهلول زاده با نخست‌وزیر محبوب خودش [مهدی بازرگان] شوخی کرده و می‌کنه. با کمیته‌ها شوخی می‌کنه (خیلی عذر می‌خوام قربان!) با رجال مملکت شوخی می‌کنه با کاسب و کارگر و کارمند و محصل شوخی می‌کنه و انتظار هم داره که شوخی‌ها فقط شوخی تلقی بشه و هیچکس از این شوخی‌ها دلخور نشه! (شماره ۸، اردیبهشت ۱۳۵۸).

نگاهی به طرحهای روی جلد و مطالب و کاریکاتورهای داخل بهلول، نشان می‌دهد که در عین همه این احتیاط‌ها و آهسته‌روی‌ها، اغلب مسائل مطرح شده که به نوعی به دولت موقت ارتباط دارد خیلی کم است و آن هم، بدون اشاره مستقیم به دولت و مسئولین دولتی و با نوعی ارجاع مسئولیت به قبل از انقلاب یا عواملی غیر از دولت موقت بیان شده است. حتی در مواردی تلاش کرده تا عملکرد ناقص یا اشتباه دولت موقت را توجیه کند و آن را به گردن دیگران بیاندازد. برای مثال این کاریکاتور که درباره اصلاح نظام آموزش و پرورش طراحی شده و در همان شماره اردیبهشت ۱۳۵۸ به چاپ رسیده است را ببینید:

باید گفت علی‌رغم همه این محافظه‌کاری‌ها و آهسته‌روی‌ها، بهلول پس



بدون شرح

خود، سلطنت طلب و ساواکی و بعضاً وابستگان به کشورهای استعمارگر را دشمن می‌داشتند، حالا شفافیت نسبی مرزهای انقلاب اسلامی با گروه‌های وابسته به چپ و راست و مرتجع و تجزیه طلب و کودتاجی؛ با نمره‌های غیرقابل قبولی که «ملی»‌ها در کارنامه دولت موقت خود کسب کردند موجب شده بود تا اندک اندک دوقطبی جدیدی در فضای سیاسی کشور ایجاد شود. یک‌سو نیروهای وفادار به آرمان‌های انقلاب و پیرو امام خمینی (ره) مانند شهید دکتر بهشتی، شهید رجایی و شهید باهنر بودند که صیانت از انقلاب مردم و اهداف مردمی و الهی انقلاب اسلامی را مدنظر داشتند و از سوی دیگر، کسانی که معتقد بودند دیگر شاه رفته و حالا باید کار به دست تحصیلکرده‌های دانشگاه‌های انگلیس و آمریکا و مدیران کروات‌زده باقی مانده از نظام شاهنشاهی سپرده شود. سردسته این افراد، بنی صدر، بازرگان و افراد وابسته به آنها بودند که اغلب از مجاهدین خلق (منافقین) و گروه‌های متمایل به چپ، به عنوان چماق استفاده می‌کردند.

از ۱۷ شماره در روز یکشنبه ۳۱ تیر ۱۳۵۸ توسط دولت موقت بازرگان و به مدت یک ماه، توقیف شد. شماره بعدی آن، در چهارم شهریور همان سال دوباره منتشر شد و توانست کمی تا قسمتی نظر مساعد دولت موقت را جلب کند. با روی کار آمدن دولت بنی صدر در بهمن و اسفند ۱۳۵۸، از آنجایی که بهلول دیگر می‌دانست به چه چیزهایی و چگونه باید نقد کند و صدا البته نزدیکی روش و نگاه بنی صدر و اعضای دولتش به بازرگان و دولت موقت، توانست تا ابتدای تابستان ۱۳۶۰ یکشنبه هر هفته، منتشر شود. گرچه علاوه بر پرچم سفید و سطل رنگ توجیه؛ مظلوم‌نمایی برای شخص بنی صدر و افراد همسو با وی را نیز در دستور کار قرار داد تا شاید به عمر انتشار خود بیافزاید و جای نشریاتی مانند «توفیق» را بگیرد.

در پایان سال ۱۳۵۸ و با جایگزینی دولت موقت با اولین دولت رسمی برخاسته از رأی مردم، فضای سیاسی کشور کمی تا قسمتی شفاف شده بود و گروه‌بندی‌های سیاسی به طور کل تغییر کرده بودند. در یک سال پس از پیروزی انقلاب اسلامی، همه دولتی‌ها، اعضای نهادهای انقلابی و مردم؛ در جبهه انقلاب دسته‌بندی می‌شدند و در مقابل



نه به اون زبون خوست - نه به اون راه نزدیکت..

+ ناصر میناچی وزیر ارشاد ملی  
و لایحه قانون مطبوعاتنقد بهلول به  
چند دستگی و  
اختلافات داخلی  
دولت موقت

## نیاز مندیم!

به يك دستگاه بولدوزر درست و حسابی، برای باز کردن راههای دوستی و رفاقت و مهربانی و همکاری و همراهی و اتحاد و نوعدوستی، نیاز مندیم.  
نشانی: تهران موقت - دولت موقت واقع در اداره نخست وزیر موقت!

«متشکرم»